

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

814.992

SZK

Сборник

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

814992

A'

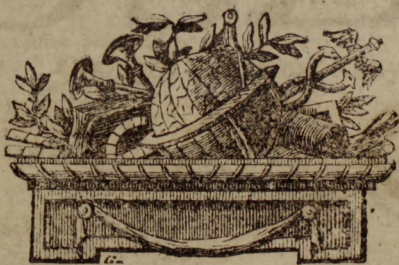
D I C S Ő

M A G Y A R

S Z Ó ' S N Y E L V '

Ő S K O R U

R É G I S É G E.

Sopronyban, 1829.

Kulcsár Katalin Asszony' betűjével.

L. hung. 783.

Nomen Achemenides; Trojam Genitore Adamaste
Paupere (mansissetque utinam Fortuna!) profectus

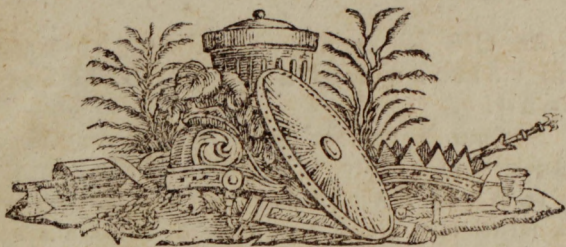
— — Vivo praetervehor ostia saxo

Pantagiae, Megarosque sinus, Tapsumque jacentem.

Virg. Aeneides I. III.

814.992

É r t e k e z é s.

Hogy a' Magyar Szó egy őskorú legalább is 4000 esztendőös szó, bizonyítja annak V á l t o z a t l a n s á g a ezen időközben. Ebből szükségesképen következik az, hogy ez már, ámbátor Chinai nyelv volna is, régólta mívelt nyelv. Ezen V á l t o z a t l a n s á g á n a k pedig nyomaira találunk a' mai időtől fogva Arpádig, régi könyveinkben 's Törvényeinkben; Arpádtól fogva N. Sándorig, a' Görög Szótárban; N. Sándortól fogva Cyrusig, a' Zendave-stában.

A' Magyar nyelv, hálá azon Istenünknek, a' kit most is imádunk! annyi idő oltá még most sem változott el (tsak utóbb ne változzon el!): hogy még is, kivált Arpádon túl, reá alig esmerünk, azt egyedül az igen híjános 's mindegyre változó írásnak 's írás módjának 's ezzel ösmeretlenségünknek tulajdoníthatjuk. Ezt mondta Révay, ezt mondja Horváth, ezt mondja 's mondándja minden józan tudós, akár Magyar akár külföldi legyen az, ha tsak reánk nem agyar.

Az első állítás ez: a' Magyar nyelv nem változott el a' mai üdötől fogva Arpádig.

Nyomai 's egyszer'smind elég bizonyító okai lehetnek ezen tsekély Töredékek:

1. A' 17. Század elején írott ezen molyette, mint egy ilyen tzimű ritka 's talán még ismeretlen 1) Könyv: 2)

A P/ - } vörös bötüvel írva.
PAPATI- }

THER ERTELI -

SOK, AZ KERESZTYENI TUD-

kikről az Euangeliomi tudomanib-

Romai hitbeliec kőzött, vetekő-

különőzes vagyon.

Az Papak Toerue- } vörös bötük.

ES NEMELI ERTELMESB PA-

Írásibol, egybe szedettetöt, és kezbeli kőueczke modgyara rendeltetöt.

OSIANDER ANDRAS DOCTOR E-
PRÆDICATOR ALTAL

Magyar nielure penig fordettatot Zuonarich
Mihal Cenki prædicator altal.

NYOMTATTATOT KERESZTVRAT } vör.böt.

Az Tekintetes es Nagyfagos Nadasdi Fêrencz VVR
költségen.

MANLIVS IANOS ALTAL.

ANNO MDCIII.

1) Mert szint' ezen tzimjét 's Szerzőjét sem Zvittingernél, sem Wallaszkyknál nem találom.

2) Az egész könyv 4ed rétbén 33 ivnyi, 240 lap.

Az Előfő így kezdődik:

„AZ IGASSAGNAK MEGE-
leben győniörkődő kegyes olvasónak. az-
goslagoknak attiatul ízent Lolkót mind-
aiandekiual egyetemben kiua-
Zuonarich Mihál Cenki
Prædicator.

EZ OSIANDER ANDRAS DO-
irasaban kegyes Olvasó elő zamlalta-
Papaknac és az Papasagban elő egy-
neuezetes embereknek, az mi kerelzteni tu-
maniunc ízerent való, ertelmec es vallasoc, fo-
Articulufokrul, kikerül közunc es az mostani-
pafok közt igyenetlenseg vagyon “s a” t.

Első lap.

DE SCRIPTURA SACRA. I. AZ ZENT IRASRVL.

„Azt tartode hogy az Z. iras magaban hihető,
az az, melto maga zerint hitelre, vgy hogy
emberi bizonisag. nekül ne szükölködgiec, es
azt ha vgian minden emberi bizonisagból
meg fogiatkzonek is, mind az által ketelkő-
des nekül hinni kelleneie? 3)

3) Az utolsó e hibának látszik e helyett.

TELLIESSEGEL AZT TARTOM: mert az Papac törüenienec Decretoma (*Dist. 9. cap. quis nesciat*) errül így vagion: ki nem tudja hoga az o és vy testamentombeli Z. iras bizonios hataraban tartassac es hogy az“ — 's a' t.

Másod. lap.

„FRICIVS ANDRAS kit Cassander tudomaniarul es alazatosfagarul igen diczyer azt mongia, hogy Isten az ő igeienec szörzőiő, melliet olly nagyra bőchiül, hogy az eg es az föld könnyebben el mulik, hogy sem mint az ő igeie, aki azt neuezetesse es meltofogossa teszi, acki Z. lölkő által megpőchitli azt az emberek szűueiben.“

Harmadik lap.

„Az Istenfelő nag CAROLY CHASZAR az egihazi törüenieken az többi közöt ezt paranchiollia, hogy chiak az Biblianak meg hihető köniuei oluastassanak az giüleközeten.“

A' 44. lap.

„Az ű erdemet annakokaert es az szenteket velünk, közösetuen, hatal-

mat adott Peter nec, es az ütet köue-
tőknek, az meg oldozasra es meg
kötözesre.“⁴⁾

2. A' 16. Század elejéről: Esopus Fa-
bulay mellyeket mostan Wyionnan magyar
nyelvre forditot Pesti Gabriel.

Erről így szól Wallafzky Pál: „Ut lectores
idiomatis ejus temporis et Orthographiae Hungar.
ideam forment, afferam specimen, Fabulam de par-
tu montium.

A hegyeknek zyleferewl, Eczer egy
idewbe nagy hire wala hogy a' he-
gyek zylnenek. Az emberek oda
fwtanak warwan ez chodat nagy fe-
lelemmel. Vegre zylenek az hegyek
ees egy egerke ieuwue ky belewlewk.—
Ertelme — fokan kik igen nagyokkal
kerkednek, ward wegre a' dolgot, hat
chak wezekek (*veszekednek*) Es mynt
hegyek egerrel wgy a (*e inkább el*)
zegyenkednek. Atque ita aa pro á, ee pro
é, ew pro ö aut ü, ch pro cs aut ts, z pro sz,
in integro libello, neque accentus apparent.“

Ugyan ezt találjuk az előbb említett könyv-
ben is.

4) Méltó volna az egész könyvet a' beszéd tisztaságáért 2.
kiadás módjáért még egyszer kinyomtatni.

3. A³ 14. Század közép űdejéből
 I. Lajos Királyunk eránt hivsége kötelező ezen es-
 meretes esküvés a' Tripartitumnak 1628diki Bécsi
 kiadása szerint:

ISTEN teged vgy segellyen, Szûz Ma-
 ria melleted te vég napodon szent fiá-
 nac elötte vgy tamadgyon. ISTEN-
 NEC mind szenti te erted vgy imad-
 gyanac. ISTEN teste te vég napodon
 meltan neked vgy meltoztasféc, ször-
 nyû halallal vgy ne vesz el, föld teteme-
 det vgy fogadgya halua, harmad napon
 vgy ki ne vessé. ISTEN szeniet te vég
 napodon vgy lathassad, öröc pokolban
 vgy ne temetesfel, es magul magod ugy
 ne szakadgyon, hogy Vrunknac Laios
 királnac es szent Koronaianac valo hiu-
 seg tartasodra, minden oruot, tolvait,
 gyilkost, kaczert, ember étetöket, boü-
 foket, baiosokat, ház égetöket, szent-
 egyhaztöröket, fél hiten valot, es ki
 Ország veszedelmére, poganoknak fe-
 getseggel, auagy tanachal volt, ál leuel
 költöket, al pechet likaztokat, es kic e-
 zekkel élmenec, es mindeneket azokat,

kic vrunc Laios kiralnác es Orszaganac, es szent koronaianac ellene es veszedelmére tőrekedőc volnanac, igazán megmondod, meg nevezed, és ki adod es meg nem tagadod: es irigységben auagy gyűlöségben senkit el nem vesztelz es igazat nem hamisítasz, es hamisat nem igazítasz. Ezeket meg nem hagyod sem kedvért, sem adománért, sem gyűlölségért, sem félelemért, sem barátságért, semmiert is. Es à mi beszéd közöttetec lenne, ezt titkon tartod, és ok-nelkül senkinec meg nem ie-lented, meg sem mondod. ISTEN te-ged ugy segéchen, es ez szent kereszt.*)

4. A' 12. vagy 13. Századból azon két halotti beszédek, melyeket Révay a' Hungaricae Literaturae Antiquitateseiben közlött.

5. A' 11. Századból Sz. László Törvényei II. könyvének 17. d. részében: „Custodes Confiniorum, qui vulgo Ewry (magyarul Örök) vocantur“ 's a' t.

Ugyan ezen Király Törv. III. k. 2. d. k. részében: „Praecipimus etiam, ut idem regius nuncius, palam

*) Ebből látni, mennyire ment a' helyes írás 20—22 ez-tendő alatt. Nem volt eleintén ezen esküvés így írva 's bár tsak az eredetit mutathatnánk elő.

faciat omnibus tam Nobilibus, quam ignobilibus, inprimis Episcopis, Abbatibus, Comitibus, postea vero minoribus, quod a tempore Regis Andreae et Ducis Belae a descriptione iudicis Sarchas (Sartzos, Taxator) nomine, apud quemcunque aliqui Civium vel illorum, qui dicuntur Ewrec (Örök 5) vel servi detinentur, in Assumptione S. Mariae omnes Regi praesententur.“

Ugyan ezen Király Törv. III. k. 13dik Részében: „Rerum fugitivarum collector, quem vulgariter Jo k e r g e c h (Jó vagy Jószág keresgélő öfzvelhuzva Jó-kürgész utóbb Jókürkész) dicunt“ 's a' t.

6. A' 10. Századból Zoltán idejéből Γυλασ Gyülés; Καρχαν Korkém, Marchio; hatsak ez nem ugyan az előbb említett Sarchas (Sartzos) a' görög Σ-t hibálsan 's tévedésből K-vá változtatván által a' Leiró. 6)

A' II dik állítás ez: A' Magyar nyelv nem változott el Árpádtól fogva Nagy Sándorig.

Ugy, de hogyan bizonyítjuk ezt meg? Tartott e nekünk Athene egy 's két szót kivén, a' régi Persa nyelvből tsak 20 egybefüggő szót is, egy Ave Mariát vagy Miatyánkat fenn? A' melly egyes szavakat fenn tartott is, azokat is meg görögölte, mint Xerxes, Darius 's a' t. szavakat.

Mit tartottak fenn a' Romaiak azon Parthus Nemzetnek, melly egyedül szabott nekik határt a' világ hódításában, nekünk leg inkább tudni szükséges nyelvéből.

5) A' Felső és Alsó Öriek Vas Vármegyében, Stajer Ország szélén, még ma is részént Magyarok 's Nemesek, valamint Szakadékaik is szerte széllyel az Országban.

6) Magyar szavainknak ezen észrevehető 's sajnos fogyatkozását az előbbi Századokból reményljük hogy az Okleveles Gyűjtemény bőven fogja pótolni.

Mit tartottak fenn a' Constantinopoli Irók az új Persáknak, a' kikkel Császársaik eleget hadakoztak, régi tiszta magyar nyelvéből? (mellynek már most árnyéka is elenyészett) 's mért nem tartottak semmit is fenn?

Azért, mert a' Görögök 's Romaiak, a' kik az említett Nemzeteknél semmivel 's semmiben, legalább nem sokkal voltak műveltebbek 's tudósabbak, csak a' magokéval gondoló, maga meghitt, más Nemzetek nyelvében járatlan, tudatlan 's irigy nemzetek voltak,

Tsuda tehát az is, hogy az említett Görög Nemzetnek más Nemzetek ellen agyar fenekedése 's gyűlölsége a' Görög Szótárban, állításunk bizonyságául, ezen néhány igaz magyar eredetű 's jelentősű szavakat fenn tartotta, u. m.:

"Αττα, "αππα, atya, apa.

Βέβηλος, búbájós, nicht eingeweiht, ein unreiner Mensch, profanus.

Βομβύω, bömbölyök, brummen, summen.

Βουβαλος, bival, bial.

Βοτίνη, hödöny.

Γναμπτος, kampós, gebogen, gekrümmt.

Γόμφος, gombos, Band.

Γονύκλεια, könyöklés, das Kniebeugen, fußfälliges Bitten.

Γύρος, körös, geründet, rund.

Δείλη, dél, die Nachmittagszeit, ha igaz.

"Ελαία, olaj, Del.

"Ελελεϋ, elő, előre, Kriegsgeschrey der Soldaten womit sie in die Schlacht gingen.

"Ερνος, ernyös, (erjenjös, erjedös, a' honnét erdő) fa ernyő, Sproß, Zweig, Strauch.

"Ερκος (ὄρκος) árkos, der Einschluß, Gehege, Saun.

"Ερωή, erő, die Kraft, Gewalt, Macht.

"Εστία és "Ιστιή, Isten.

Ζαής, zajos, heftig wehend, stürmend.

Ζεῖρα, szür, eine Art von weitem über die andern Kleider gegürtetem Oberkleide.

Ζεύς, az az, σδεύς, aeol. Δεύς, Θεός, Θεός, tüz, az Istennek 's Istenségnak látszó képe a' régieknél.

Ἡδύς, édes, süß.

Ἡϊόεις, Ἡϊός, Ἰήϊος, Ἰήϊος; Hös, der geseuerte, Beyw. des Apollo von ungewisser Ableitung und Bedeutung.

Ἡρώς, Erös, der Held.

Κάδος, Kád, ein Faß, Gefäß zum Wasser, &c.

Καλύβη, kaliba, Hütte, Zelt.

Κάμινος, kémény, Ofen zum Backen, ha igaz.

Καλία, kályha, hölzerne Wohnung, vagy talán inkább Ofen zum Holz brennen, um die Wohnungen damit zu heizen. Mert azt mondja maga Riemer Szó, társában a' κάμινος szó alatt: denn Stubenöfen kannten die Griechen nicht."

Καμάρα, kamora, ein Gewölbe,

Καμπή, kampó, Biegung.

Καμπύλος, kampós, gebogen, gekrümmt.

Κανδύς, kantus, köntös, ein medisches und persisches Oberkleid mit Ärmeln.

Κάννα, kánna, der Einschuß, a' káványtól látszik e-edni.

Κασανόν, gesztenye, die Kastanie.

Καυνάκη, könyökös, gunya, ein persischer Pelz.

Καψα, katza, Kapsel.

Κελέβη, kalap, Trinkbecher, ha igaz.

Κενός, kényes, leer, eitel.

Κηλís, kellés, Fleck, Brandmahl.

Κίρκος és κρικος, karikás, kerekcs, circus.

Κίστηρις, köszörüs kö, Bimstein.

Κόβειρος, κάβειρος, κοβαλος, kóborlós, háborus 's a't.

Κορυνή, κορώνη, körény, köröny, korona, die Krone.

Κούφος, kevés geringfügig, leicht.

Κραγετής, károgatós, der Schreyer.

Κύμβη, komp, cymba.

Λέβης, lábos, ein Dreyfuß, τριπους.

Ματαζω, motozok, thóricht reden, handeln.

Μεσσηγύ, mesgye, megye, in der Mitte, zwischen, im Raum.

Νένην és Νένηα, Nénnny, Mutters oder Vaters Schwester.

Νηγάτος, νηγέτος, negédes, neu, frisch, jart.
 Ξηρός, szároz, trocken, 's a' t.

Mind ezekből egyenesen azt lehet következtetni, hogy a' Magyarok, ha nem lettek volna is Pelagusok, leg alább akár mi név alatt, a' Görögökkel nem csak egy üdöjüek, hanem azoknak szomszédjaik is voltak; — mert máskép' nem kölcsönöztek volna a' Görögök, a' mint észszel 's kézzel fogható, a' Magyaroktól annyi ugyan azon hangu 's jelentésű szavakat.

A' Ildik Allítás ez: A' Magyar nyelvnek vannak nyomai Nagy Sándortól fogva Cyrusig a' Zend-avestában. Vegyünk csak szemügyre Rhode ezen tizimű könyvében: „die heilige Sage und das gesammte Religions-System der alten Bactrer, Meder und Perser, oder des Zend-Volkes. Frankfurt am Main 1820“ némelly előforduló szavakat, u. m. a'

170. lap. Zervane Akerene. Erről maga a' Zend-avesta azt mondja „jem aktôîôé dâonghe, az az, nem oktatóndó,“ 7) Anquetil du Perron és Kleuker fordítása szerint „welche ich mich bescheide nicht zu erklären“ vagy „was ich nicht erklären, ob ich es gleich weiß.“

— Ehoré Mezdao der große Erzherr oder König, magy. Öröm vagy Uram Ős üdöü, özvébhuza Uram Ős vagy Ős, az az, üdös, a' Chald. és Indiai Is; ennél fogva Uram Isten, annyi mint ösitenő, az az, üdösítenő (most üdösítő) a' Chald. eshta, az az, ösítő.

7) Lásd Rask über das Alter und Echtheit der Zend-Sprache und des Zend-avesta und Herstellung des Zend-Alphabets. Berlin 1826 az 57. l. „Hieraus ist klar, wie verworren und ungenau Anquetils Zend-Alphabet ist.“

E' szerint Istakar, Istenköre; Ispán, Ősapám; Ispahan, Ősapaihonny; üdvözíteni és üdvözülni, üdvölsé vagy üdöfsé tenni és lenni.

— Ahriman magy. Armány. Ennek hofszabb neve Petiare engre Meniosch, az az, pityerengő (pityeregő, pityergő; valamint ördög most ördög) rimányos (most rimánkozó,) a' mi-ből utóbb öfzvébb huzva „Rimány“ és a' határozó Ném-szótska eleibe tételével. „A' Rimány“ 's ebből végre „Armány“ most is nálunk még szokásban lévő „Te Armányos!“ szóllásunk módjából érthető szavunk lett.

171. lap. Feruer, magy. Pár'ör, Pára ör. Ormuzd a' teremtetést a' Feruerek (Pára örök) teremtésén kezdette. Mindennek, a' mi teremtetett vagy még teremtetni fog, van tulajdon Feruerje (Pár'örje), a' ki földi Lételenek védörje 's életének ör vagy örző angyala.

A' Király Párörje, hozzá tökéletesen hasonló felső emberi kép (Brustbild,) mellynek feje, szakála, mejje, karjai 's szárnyai vannak, szint olyan öltözetű 's kezében gyűrűt tart. Lásd Rhode 194. 396. 486 l. 8)

175. lap. Erzdev magy. ördög, talán orvózó v. örvös düh vagy dög.

232. lap. Khereschouene ö. i. Umschließung, Eingrängung, magy. Körösüőnö, mellynek a' kör szótól származása tagadhatatlan, a' mire a' mai „köröskörül“ is reá vezet. 9)

8) Herder és Heeren ezen képet a' Király Pár'örjének állítják. Rhode ellenben azt valamelly mennyei Lénynek gondolja 's általjában a' Pár'öröket tsak Anquetil és Kleuker agy-rémének mondja.

9) Hogy régenten a' részvevő a' határozatlantól jött, arra ezen egy szó is elég bizonyosság. E' szerint a' régi körö-

258. lap. Epeoscho, der Wasserfeind, magy. a-
pafzó, apasztó, viz apasztó.

305. lap. Aban v. Avan, das Wasser, magy. ré-
genten öbön, a' honnét a' mai öböl.

— Arduisur magy. Erő-adó-viz-ér, az Eu-
phratesnek, Óváradi viznek magasztaló nevezete.
Mert tudjuk, hogy az Euphrates volt a' Persák szent
vize, valamint az Indus vagy Sind az Indusoké.

310. lap. Kerkas, der Hahn, magy. kukoríkós,
a' kakas: másként Peroderesch, Virradté-
rező, Virradást érező. Nevezetesekek itt még e-
zen szavak: „Eigentlich ist der irdische Hahn nur
der Stellvertreter des himmlischen Hahns, des Hu-
fraschmodads (a' Heverész v. kaparász
madár) eines Planeten, (talán a' Fiastyuké).¹⁰⁾

316. lap. Az Amschaspandok, magy. A' Mű-
vészfendők v. védők, védelmezők, Ormuzdon
kívül u. m.

1. Bahman, Ized des Friedens, magy. Békemény
(Béke Manó, a' honnét a' deák Manes,) Béke.

2. Ardibehesch, Schutzgeist des Feuerers, magy.
Ertevőközet, rövidebben Értekezet,
Philosophatio. A' Zend-ben Eschâê vehe-
schtâé, a' szív igazító v. szüh vigasztaló d. i.
heilig und vortrefflich.

Ide való az Aschesching magy. Elszétség, die
Geberinn reiner Weisheit.

sülni szótóljönne körösülönő, gyengébben mondva
körösüönő. Anquetil nem is talált, mint Rask, 1 be-
tűt a' Zendben. A' mi falusi népünk is hányszor nem
hagyja el beszédében az l-t?

10. Kleuker Zendavestája 31. lap. „Der Vogel Peroderesch,
den die Menschen eigentlich Kerkas nennen. Um Winternacht erhebt er seine Stimme mit Macht, damit er den
Menschen zum reinen Gebet aufwecke.“ Mind ezen neve-
zetek a' Nemzet gyermek korának tanúi.

3. Schahríver, Schutzgeist der Metalle, magy. a' Zsugori ör. Ellenfelei Boschasp, magy. Boszus és a' Seeoschok, magy. Zsizsék, der Ruhestörer.
4. Sapandomad, Schutzgeist der Erde und ihrer Fruchtbarkeit, magy. Szépengyümödö, az az, gyümölcsözö. Más neve Espendarmad, magy. Ösvény termítö. A' Zendben Sepeanteiâé ârméeté, Szépen termítö, most, termesziö.
5. Khordad, König der Jahre, Monden, Zeiten, magy. a' kordézö, gördítö, gurdítö. Más neve Averdad, fordítö; mert az esztendő gomolyát 's kerületét forgatja 's fordítja. ¹¹⁾
6. Amerdad vagy Amandad, Hervorbringer aller Grundkeime der Kraft, der Bäume, magy. a' müherjedítö vagy a' müherdítö, a' mühindítö. ¹²⁾

11) Hogy ezen nevezeteket nem könnyű kitalálni, ki tetszik Rhode szavaiból eml. könyv. 316 lap. „Allein dieß sind keine Eigennamen; sie sind bloß im Parsi durch Veränderungen und Zusammenziehungen der ursprünglichen Zendbenennungen entstanden. Aber auch im Zend fanden für diese Wesen eigentlich keine Eigennamen statt; man bezeichnete sie mit kurzen Beschreibungen und Andeutungen ihrer Macht, Eigenschaften und Wirkungen, und daher ist aus denselben wenig für ihre Bedeutung als Naturwesen zu schließen, wenn es sich auch erweisen ließe, daß sie ursprünglich als solche schon in dem Naturdienst verehrt wurden.“ Én sem hiszem, mert a' magyar nép soha sem volt babonás nép.

12) Ugy látszik, hogy a' mûh szó régenten mind mester-séget, mind magot jelentett. Kleuker 8. lap. „Die Stände sind: Priester: Krieger, Feldarbeiter, Quelle des Segens und Künstler.“ Rhode 520 l. „Handwerker und Künstler machten die vierte Klasse oder Kaste des Volks aus.“ Az 521. lap. „Es werden genannt: Gold- und Silberarbeiter, Kupfer- und Eisenschmiede, Zinngießer, Bäcker, Töpfer, Weber und Wirker der Stoffe und Teppeche.“ 21. Maga e' szó mester annyi mint mühesítő Ur, magister. Hol is lehet másutt e' deák szónak gyökere?

321. lap. Asman magy. az menny, der Himmel, valamint régenten ambar, embör, ember.
 — Aniran, das Urlicht, magy. régenten hunyórán, most már szokatlan; noha hunyorgatni's hunyorgatás még most is élő szavaink.
329. lap. Gorodman d. i. das feste Himmelsgewölbe, der Wohnsitz der Seligen, der Feruer, magy. gyürüdö menny, öszvébbhuzva gyürüdény v. garádmenny, most már szokatlan.
341. lap. Serosch, der reine starke Siegesheld, magy. a Zerös, vagy a Zörész, görögül ἥρωας.
342. lap. Behram, das Princip der Wärme, ein Feuer, das alle Wesen durchdringt, magy. verünnye (a' verradó derünnye,) veröfény; valamint Aderan, a' derünnye, Δαρειος, Derüjös, Derülö-ös; Hystasp v. Gustasp, Gyöztös.
374. lap. Areks, Dev des Reides, talán Zornes, Haragos.
 — Buete, Dev der Krankheiten, magy. beteg.
 — Boschasp, böshast und mächtig, magy. bofszus.
375. lap. Kesosch, hemmt das Wachsthum der Körper, magy. késös.
 — Fato, Dev der Stürme, magy. Fuató, Fuvató.
 — Sor, dünne, Unfruchtbarkeit, magy. szárazság.
388. lap. Kajomorts, der Urmensch, magy. ki-gyómartos.
428. lap. Drey Keisch, d. i. drey kleine mit einem Messer in die Erde gegrabene Furchen, magy. köz.
437. lap. Aguereste, wer den Vorsatz faßt, den andern zu schlagen, begeht die Sünde Aguereste, magy. akartva, készakartva.
 — Aredosch, wer aus Haß und Neid jemand anfaßt, begeht die Sünde Aredosch, magy. irigyes, 's a' t,

510. láp. Dahman, der personificirte Segen, magy. adomány (Az a-t el hagyták, mert azt Artic. gondolták) 's a' t. De még van száz ennyi.

Hát ugyan mit mondanánk a' Zend avesta, a' Medusok és Persák leg alább 4000 esztendőös vallásos könyve ezen eredeti Textusa Szakaszának ¹³⁾ (minek előtte ezt ugyan azon Zend betűkkel lehetne közölni, Anquetil du Peronnak fordítását is öszve hasonlíthatás végett ide mellékelvén,) a' menyire lehetett, betűről betűre, szótagról szótagra, 's szóról szóra próba kifejtéséhez! ¹⁴⁾

I. A' Meleget bő éjjeli harmattal [1] görnyítő tűz tanya [2] tűz-aranya' aty'ura [3] ura mű esztője, én testemű [4] Em z ö n ö m' (Nemzetemet) Szépintenöm(forma, formálómat) nevelje.

[1] Khordad, [2] Goschorun, qui a soins des troupeaux, le feu d'[3] Ormusd, la plus agissant des [4] Amschaspands.

II. A' nap ¹⁵⁾ gyűjtője [5] vidítatója, védő-

¹³⁾ Ezt T. T. Fekete Urnak, az ifjú Apponyi Grófok nagy érdemű Nevelőjének, köszönhetem, a' ki Május 11-diki Levelében Anquetil frantzia fordításáról Parisból ezt írja: „Anquetil, a' mint tudva van, nem értvén az Indus írást, a' Zend-avesta fordítását nem az originalis Textus szerint, hanem egy Persa fordítás után és Indus Doktorok segítségével elvén eszközölte.

¹⁴⁾ Ezen Értekezés még 1828 Aug. hónapban küldetett bé a' Tud. Gyűjteménybe; de minthogy ez ideig nem jött szemvilágra, ezen új Felfedezéssel együtt, bár vesztéssel, ki adom, hogy ne maradjon, mint a' bagoly, rejtve örök homályba.

¹⁵⁾ A' napnak képeje a' Textusban egy két karimájú kör, circulus, egy ilyen ☉ alkotásu betű, tehát neve „je prie et j'invoque“ jelentésű. Sok betűt nehéz a' többi igen hasonlótól megkülönböztetni: a' kimondásban h, v, j sokszor fel térséltetnek egymás közt, a' d és t, f és z is, 's a' t. Az l itt ott el van hagyva, mint p. o. nevee, nevelje; harmatta harmattal helyett. Tökéletesen ide illik T. T. Szeder Fabian Urnak igen igen betses, bár még bővebb, Értekezése a' magyar nyelvbéli Dialektusokról az idei Tud. Gyűjtemény V. Kötetjében.

vöje (védöje) Zoroaster (Sörjesztő Úr) ösönü ösü öratya nevelje.

Je prie et j'invoque le [5] Vendidad donné à Zoroastre saint, pur et grand.

III. A' nap edzenöje [6] ösönü ösü öratya öshonnyítsa, ösönü ösü öratya nevelje.

Je prie et l'invoque les Gahs saints et grands [6] Oschen, saint pur et grand.

IV. A' nap örzöje' nemünk nöjető ösönü ösü öratya nevelje.

Je le prie et l'invoque (lui) qui rends les lieux grands (et qui est) saint, pur et grand.

V. A' nap [7] Szerzője ösítse öskövető veratról gyünő (jövő) fiadat; tenyíjje [8] réfses réfszesíttse ör[9]-özzé tet-ézzé fiadat; tetézzé véreidet, tetézzé nevelje.

Je prie et j'invoque [7] Serosch pur, saint, victorieux, qui donne l'abondance au monde. (Je prie) [8] Raschné-rast et [9] Aschtad, qui donnent l'abondance au monde et le remplissent des fruits.

VI. A' nap [10] hevennnye ösönü ösü öratya nevelje.

Je prie et j'invoque (Le Gah) [10] Hâvan, saint, pur et grand.

VII. A' nap szövevénye' vizújító ösönü ösü öratya nevelje.

Je le prie et l'invoque (lui) qui fait du bien aux ruës (et qui est) saint, pur et grand.

VIII. A' nap [11] medréje váratatos vizáradása buvára, tüzeménnye' (izéljának) oktanúmánnya' (Philosophia, studium) [12] vezetője, [13] reménnyéhez terelje ¹⁶⁾ nevelje.

¹⁶⁾ Itt, valamintugyan ezen versben a' „váratatos” szónál a' íző válalztó jel az én-sejditésem szerint, alig ha helyén

Je prie et j'invoque [11] Mithra, qui rend fertiles les terres incultes, qui a mille oreilles, dix mille yeux, appelé [12] Ized. (Je prie) [13] Rameschné-khârom.

IX. A' nap [14] Röpítenöje ösonü ösü örattya nevelje fiaidat.

Je prie et j'invoque (le Gáh) [14] Rapitan, saint, pur et grand.

De hiszen ez nem magyar, hogy' is lehetne magyar? Am: de Cinnamus is de rebus gestis Imperatorum Joannis et Manuelis Comnenorum Hist. I. IV. némellyeket a' Hunnusok közül (mert így nevezi a' Magvarokat még a' 12. Században is) "Περσας ταυτο φρονοῦντες" az az, a' Persákkal (kik már öt Század óta az Arabs hatalom alatt voltak) egy gondolkozásuaknak, egy hitűeknek, egy vallásuaknak mond 's állít.

Igaz, hogy sok van még, a' mit nem tudunk meg magyarázni; de reménylem, támad nekünk is akarmikor valahára Párisban egy Anquetilünk, egy jobb Ráskunk, mint a' ki most él Koppenhágában 17)

van; azért arra nem ügyeltem annyira, mint az értelemre; annyival inkább, minthogy ezen k. betű jelét Anquetil kh-nak mondja. Mar most tudjuk mi a' „Mithra, Hâvan, Rapitan“ 's a' t.

- 17) Rask a' fellyebb említett könyve 36 l. „Es würde zu weitläufig seyn, noch mehr Denksprüche anzuführen, besonders da das Zend noch eine so höchst unbekannte Sprache ist, daß es nur ein geringes Licht auf die wahre Bedeutung dieser Ausdrücke wirft, und weil ohnedieß ein jeder Kundige einsehen wird, daß kaum irgend eine Benennung der Wesen, Gebräuche, Geräthe, u. s. w. welche der Religion Zoroasters angehören, (z. B. Ohnover, Ferverdin, Isfendarmed, Aniran, ized, Barsom, Penam, Kosti, Sadre, u. s. w.) aus irgend einer andern Grundsprache erklärt oder darauf zurückgeführt werden kann, als auf das Zend.“ Tanult volna tsak Rask Ur magyarul, ha már ugy is minden nyelvet meg tanult, majd másként pengetné hurját! Így büntetődik az, a' ki a' Magyar Nemzetet 's ékes nyelv-

's talán még egy Kőrösynek is a' Caucasusi Kunságban. 18)

Felgyebb is vihetnénk, ha akarnánk, illy módon nyelvünk' régiségét. Nem de nem fordulnak e elő még a' Chaldeai nyelvben is tisztá magyar eredetű szavaink? u. m. Király (a' ki ör álló,) orofzlány (arjas, erős v. orvóó lény,) karfzék, Fejedelem 's a' t. De ez úgy is Régiség! Erre még most nálunk talán kár is az üdöt vefztegetni? Az egész Zend-avesta (akár Szent üvözet, akar övözet) úgy is már ma Herderként ügyevészett! El kell égetni, mint az Alexandriai könyvtárt! azt mondja a' nagyobb rélz.

vét megveti. Nem is fejt meg ezt más, mint Magyar. Mind a' nyelv mind a' vallás alkotmányra el van változtva az ldegenek által. De öök még is többet tettek ám mint mink 's ezért köszönettel tartozunk nekik.

T o v á b b á a' 37. lapon. „Man wird leicht einsehen, wie sehr dieses dazu dient, die alte Meinung zu bestärken, daß das Zend die altmedische Sprache sey.“ Ugyan ő az 58. lap. „Es kostete mich nicht wenig Zeit und Anstrengung, an solchen Stellen die rechte Bedeutung der Buchstaben herauszufinden, ungeachtet ich auf meiner Reise so glücklich war, die persönliche Bekanntschaft des gelehrten und freysinnigen Oberpriesters der Parsen, des Mulla Firoz in Bombaj, so wie mehrerer ihrer vornehmsten Desture (Tiszt Ur, Tisztos Ur, Tisztelatos Ur) oder Priester zu machen, denn der Umstand, daß die Priester, wenn sie die Gebete und Formeln vor dem Feuer im Tempel ablesen, ein Zuch (Penam, Fenöm; Kendöm, Fenöm, a' kenni fenni szótól, minthogy abba kennek fennek minden motskot, más neve Padom, magy. Födöm,) vor den Mund hängen, um nicht unwillkürlich durch ihren Speichel odan Anhauch das heilige Element zu verunreinigen, hat bewirkt, daß sie dieselben bloß her murmeln und also manche Jahrhunderte hindurch schon die genaue Aussprache ihrer heiligen Sprache vergessen haben, von welcher sie nicht einmal mehr als einzelne Worte verstehen.“

- 18) Tsak hogy oda nem minden ember mori ám torzon borz bajúlzat vinni, 's a' ki merné is, azt kevés segíti, mindazáltal el ment már ugyan oda T. T. Besse János Hazánk Na, Báró Humboldt Ur társaságában. Meg lássuk mit hoz!

Jobb is lesz! Minek nekünk Régiség? Úgy is már ma a' Magyar maga puszttja Öseinek rendíthetetlen várait. Nem sokára helyeikre sem találunk: szerencse ha tsak Regéinkben nevek fenn marad. Nemzeti tisztos jó szokásainkat el hagytuk: öltözetünk' le vetköztük. Még egyedül nyelvünk él 's ennek is nem sokára kellene enyészni, mert már sem udvari, sem hadi, sem iskolai, sem házi 's egyre uralkodik még most is rajta Sz. István üdejétől fogva mind a' Romai, mind a' Német, mind a' Tót; ha azt még jó és bölcs Királyunknak, nemes szivü 's lelkü Nádorunknak 's némelly még jó hazafi Nagyainknak 's Tudósainknak Nemzetünk 's nyelvünk örökösítésére törekedő szándékaik, igyekezeteik 's intézeteik nem élesztenék.

Aldja meg azokat kivánt foganattal azon imá-dott Istenünk, a' ki ditső Nemzetünket, bár melly nevek alatt is, hamvaiból már annyiszor feltámasztotta 's sok Századoktól fogva a' mai Századig fenntartotta!

Adná Isten, Királyunkat
 Koronázott Ör állónkat
 Meg' Budára vehetnénk
 'S szabadon tisztelhetnénk!

Adná Isten! ott várában
 Pompás fényes udvarában
 Meg' Magyar szó tenyészne
 'S soha el ne enyészne!

Akkor lenne, hogy a' Magyar
A' fél világ uralná,
'S vérrel szerzett Szabadsága
Soha kárát ne vallná.

Sopronban Junius 25dikén 1829.

Prof. Szabó József,
a' Sopronyi Magyar Társaság munkás Tagja.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

